

STAJALIŠTE AGENCIJE O SUSTAVIMA UKLJUČIVOG OBRAZOVANJA

Drugo izdanje

Ovaj dokument predstavlja ažurirano, drugo izdanje stajališta Europske agencije za posebne potrebe i uključivo obrazovanje (Agencija) o sustavima uključivog obrazovanja iz 2015. Dokumentom se predstavlja usuglašena vizija i osnovne značajke sustavâ uključivog obrazovanja. U zasebnom **Dokumentu s pozadinskim informacijama** predstavljeni su dokazi i literatura korišteni za ovo ažurirano izdanje stajališta Agencije iz 2022.

Krajnja vizija sustavâ uključivog obrazovanja shvaćena je kao težnja – cilj i obzor – prema kojoj sve države članice Agencije mogu usklađivati svoj rad na razvoju politike. U nastojanju da pruži učinkovitu podršku državama članicama u ostvarenju spomenutog cilja, Agencija uviđa da se sve one nalaze na različitim točkama promišljanja i djelovanja u odnosu na viziju sustavâ uključivog obrazovanja. Stoga će vizija predstavljati žarišnu točku i inspiraciju za daljnji rad s državama članicama u nadolazećim godinama.

I dok se Agencija osvrće na 25 godina svojega rada s državama članicama, vizija sustavâ uključivog obrazovanja istaknuta u stajalištu iz 2015. ostaje konstantna:

Svim se učenicima, bez obzira na njihovu dob, trebaju osigurati smislene i visokokvalitetne obrazovne mogućnosti u lokalnoj zajednici, uz bok prijatelja i vršnjakâ odnosno kolega.

Međutim, kontekst rada na međunarodnoj i europskoj razini doživio je značajne promjene. Neophodno je da stajalište Agencije ostane aktualno pa se ovim dokumentom ažurira izvorna inačica iz 2015.

Obrazovni sustavi u cijeloj Europi suočavaju se sa sve većim izazovima. Ti su izazovi posljedica sukoba, migracija, pandemije, klimatskih promjena, tehnološkog razvoja i društvenih promjena. Mnogi od njih mogu pogoršati nejednakosti, koje su prema **Global Education Monitoring Report 2020** [Globalno izvješće o praćenju obrazovanja iz 2020.] uobičajeno povezane sa sljedećim:

... rodom, udaljenošću, imovnim stanjem, invaliditetom, pripadnošću etničkoj skupini, jezikom, migracijom, raseljenošću, kaznom zatvora, spolnom orijentacijom, rodnim identitetom i izražavanjem, vjerom i drugim vjerovanjima i stavovima (UNESCO, 2020., str. 4.).

U nacionalnom zakonodavstvu i politici moraju biti prepoznata prava svih učenika, a diskriminacija, stereotipizacija i marginalizacija koji su očigledni u odnosu na sve učenike koji iz različitih razloga mogu biti osjetljivi na isključivanje iz uključivog obrazovanja moraju se aktivno sprječavati.

Sadašnji kontekst sukobâ i pandemija bolesti COVID-19 predstavljaju priliku za ponovno promišljanje otpornosti obrazovnih sustava i načina na koji oni sve učenike pripremaju za život u sve nesigurnijim vremenima. I dok puni učinak navedenoga na učenje, duševno zdravlje i dobrobit mladih postaje sve očitiji, razmišljanje o novom društvenom ugovoru za obrazovanje postaje sve važnije, kao što je navedeno u dokumentu **Reimagining our futures together** [Ponovno osmišljavanje naše zajedničke budućnosti] (International Commission on the Futures of Education, 2021.). Stoga sve naglašenija postaje potreba da **obrazovanje bude „zajednička društvena obveza” – jedno od ključnih ljudskih prava – kojom se jača sposobnost svih za brigu i suradnju na svim razinama društva.**

Društvene, obrazovne i financijske prednosti uključivosti dobro su dokumentirane. Unatoč tome, i dalje je neophodno da sve države odgovore na politički, kao i važan etički imperativ stremljenja prema uključivijim društvima. Tijekom osnaživanja svoje predanosti **Ciljevima održivog razvoja**, države

bi trebale **osigurati veću jasnoću u pogledu načela koja se nalaze u pozadini holističnijeg pristupa ulaganju u kvalitetu za sve učenike.**

Nacionalnim pravnim okvirom potrebno je obuhvatiti obveze navedene u međunarodnim konvencijama i europskim priopćenjima koje utjelovljuju kako jednakost, tako i borbu protiv diskriminacije. Zakonodavstvom je potrebno osigurati univerzalan i jednak pristup uključivom obrazovanju bez diskriminacije. U njemu valja naglasiti da segregacija predstavlja oblik diskriminacije, baš kao i propust da se osiguraju potrebne prilagodbe kako bi osobe s invaliditetom mogle uživati u svim ljudskim pravima na jednakoj osnovi s drugima.

Zakonodavstvo i politika trebaju biti usredotočeni na preventivne i intervencijske pristupe kako bi se svim učenicima omogućilo svladavanje prepreka učenju i cjelovito sudjelovanje, u skladu s konačnom vizijom da svi učenici, bez obzira na dob, sudjeluju u obrazovanju u lokalnoj zajednici, uz bok prijatelja i vršnjaka odnosno kolega.

U svrhu svladavanja postojećih izazova, neophodno je da **svi sudionici u obrazovanju proširuju svoje razumijevanje uključivog obrazovanja na način da ono uključuje SVE učenike** (UNESCO, 2020.). To podrazumijeva **suzbijanje mehanizama diskriminacije, stereotipizacije i marginalizacije kojima se učenicima uskraćuju mogućnosti u lokalnim školama i zajednicama.** Nacionalne strategije usmjerene na određene manjinske skupine valja proširiti na način da se njima provodi pravo na obrazovanje i osigurava važnost svakog učenika.

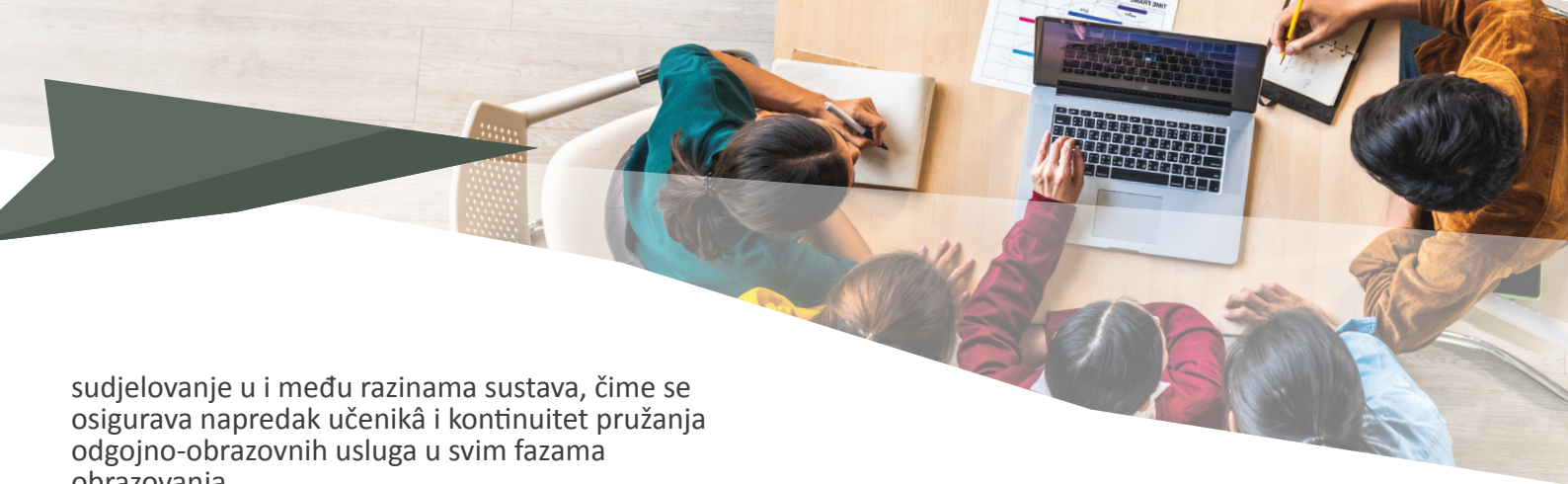
U srcu planiranja budućnosti leži potreba za jasnim razumijevanjem značenja uključivog obrazovanja. **Uključivost u obrazovanju i pravednost ne smiju se promatrati kao zasebne politike, već kao načela na kojima se temelje i kojima se vode sve nacionalne politike.** To uključuje politike o upravljanju, nastavnom planu i programu, ocjenjivanju, osiguranju kvalitete, praćenju i vrednovanju, obrazovanju učiteljâ/nastavnikâ i osiguranju financijskih sredstava i dodjeli resursa.

Razvoj ključnih kompetencija putem mogućnosti stručnog učenja predstavlja ključni aspekt osiguranja kvalitete. Kompetencijama se svim odgojno-obrazovnim stručnjacima mora omogućiti unaprjeđivanje ostvarenja, izlaznih podataka i ishoda cijelog obrazovnog sustava. Odgojno-obrazovni stručnjaci trebaju na raspolaganju imati mogućnosti za prilagodbu ili izmjenu nastavnog plana i programa kako bi za sve učenike mogli osigurati relevantne mogućnosti, bez potrebe za alternativnim ili zasebnim nastavnim planom i programom. **Personaliziranim pristupima potrebno je angažirati sve učenike, podržati njihovo aktivno sudjelovanje i dati im glas u procesu učenja.**

Fleksibilno osiguravanje financijskih sredstava i pravedna dodjela resursa trebaju biti usredotočeni na **jačanje sposobnosti škola i zajednica za odgovor na raznolikost i podršku učenicima.** U pristupima osiguravanju financijskih sredstava u obzir se moraju uzeti pitanja u vezi međusobno isprepletenih potreba učenika. U sve je većoj mjeri prepoznato da se identiteti učenika međusobno preklapaju i često predstavljaju višestruke dimenzije raznolikosti. Učenici mogu biti izloženi različitim vrstama diskriminacije i nepovoljnom položaju, kao posljedica kombinacije njihovih identiteta. Očigledno je da etiketiranje učenika i, osobito, upotreba etiketa za donošenje odluka o osiguranju ili pristupu resursima može utjecati na pravednost.

Sve veća svijest o raznolikosti i složenosti učenika iziskuje veću suradnju. Također iziskuje promjenu uloge odgojno-obrazovnih stručnjaka koji moraju biti spremni osigurati personaliziranije pedagoške pristupe, sve veću upotrebu digitalnih tehnologija i raznolikije načine učenja. Od školskih će se zajednica sve više tražiti angažman u procesu ponovnog osmišljavanja koncepta „škole” kao ustanove koja nudi više od samo isporuke sadržaja nastavnog plana i programa.

Partnerstva i umrežavanje s dionicima i lokalnim zajednicama postajat će sve važniji dok se ustanove (kao što su vlade, ministarstva, regionalne i lokalne vlasti i škole) organiziraju i surađuju na različite načine u svrhu realizacije međusektorskog rada. Takav rad mora obuhvatiti razumijevanje šireg ekosustava za sustave uključivog obrazovanja. U obzir se moraju uzeti i ključni utjecaji na učenje i

sudjelovanje u i među razinama sustava, čime se osigurava napredak učenikâ i kontinuitet pružanja odgojno-obrazovnih usluga u svim fazama obrazovanja.

U razdoblju nakon pandemije bolesti COVID-19, mogao bi postojati prostor za **jačanje društvene svijesti o utjecaju segregacije, izolacije i isključenosti iz školskog sustava**. To bi se trebalo nalaziti u samim temeljima pristupa „izgradi ponovno, ali bolje”, uz usredotočenost na izgradnju sposobnosti svih dionika i upotrebu podataka kako bi se osigurao pravedan pristup, ulazni podaci i ishodi za SVE učenike. Pristupom bi se rad trebao usmjeravati na način da su njime predviđeni različiti pravci i pristupi, vođeni sadašnjim kontekstom i prošlim iskustvima država, uz usredotočenost na trajno poboljšanje i osiguranje visokokvalitetnog obrazovanja usmjerenog na učenika, za sve učenike.

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2022

Ovu publikaciju možete citirati kako slijedi: Europska agencija za posebne potrebe i uključivo obrazovanje, 2022. *Stajalište Agencije o sustavima uključivog obrazovanja*. Drugo izdanje. Odense, Danska